

Nunatsinni Nakorsaaneqarfik

Nunatsinni syfilis aamma HIV pillugit Nunatsinni Nakorsaaneqarfiup ukiumoortumik
nalunaarusiaa
2024

Indhold

Baggrund	2
Syfilis tilfælde i 2024.....	4
HIV-tilfælde i 2024.....	6
Diskussion.....	8

Tunuliaqutaasoq

Nappaatit tuniluuttut nalunaarutigineqartussat- ilaatigut syfilis HIV-lu pillugit nalunaarutinik Nunatsinni Nakorsaaneqarfik tigusaqartarpoq.

Nalunaarutit taakku pitsaassusaat qulakkeerneqartuarpoq, nunalu tamakkerlugu nakkutilliinermi siusissukkut paasiniaanermi, tiniluunnerup pitsaalinissaanut nunatsinnilu nappaatip ineriartorneranik ataatsimut paasinninnissamut tunngavisseeqatallutik.

Syfilis oqaluttuarisaanermi killilimmik atugaavoq, 2010-lli aallartisimalernerani tunillatsittut malunnaatilimmik amerleriarnersa kingorna, syfilis nunap immikkoortuinut tamanut siaruaappoq. Ineriartorneq assigiinngitsunit- ilaatigut Peqqinnissaqarfimmi nukissatigut unammilligassanit, malitseqartitsiuarnissamik, tunillatsissimasinnaasunik paasiniaanernik nakorsartinnerillu iluaqutaasimanerannik misissuinissamik qulakkerinissamut ajornartorsiulersitsisinnaasunit- sunnerneqarpoq. Nappaatip suussusersiniarnera, tunillatserlaajuneq siornatigullu tunillatsissimanerit immikkoortissinnaajumallugit, arlaleriarluni aaversittarnissamik piumasaqaatitaqarajuppoq, taamaamallu malitseqartitsinnginneq, syfilisip qanoq annertutigisumik atugaaneranik nalornilersitsisinnaavoq. Pitsaassutsimik misissuisarnikkut nalunaarutigineqartussat amigaateqartarnerisa paasineqarnera, eqqortumik nakkutilliineq qulakkeerniarlugu paasissutissat pitsaassusaannik nukittorsaajuarnissamik pisariaqartitsinermut erseqqissaataavoq.

HIV 1980-ikkut qiteqqunneraniilli nunatsinni nappaataasut ilagaat, misissuinernit nalunaarutit aavisarfimmiillu misissukkat uppersarsisat aqqutigalugit, nakkutigineqartoq. HIV, tuniluuttarnikkut, nappaatillu qanoq ineriartortarneragut malitseqartitsinissamullu piumasaqaatitigut syfilisimit allaaneruvoq, misissortinnissamut, nakorsartinnissamut nakkutigineqarnissamullu immikkut malittarissassaqaarnissamik nassataqarluni. Siusissukkut nappaammik suussusersinissaq, tuniluunnerup killilernissaanik piffissaagallartillugulu nakorsarneqarnissamik neqeroornissamik qulakkeerinissaq, nakkutilliinermi siunertaavoq. Syfilisitulli nalunaaruteqartarnerit pitsaassusaat nikerarsinnaavoq, sukumiisumillu paasissutissiineq, pitsaaliuinnermut atatillugu suliniutinik siunnerfiliisinnaanissamut piffissallu ingerlanerani ineriartornermut malinnaasinnaanissamut pingaaruteqarluinnarluni.

Nappaatit taakku marluk akimorlugit paasissutissat pitsaassusaat, kinguneqarluartussamik attanneqarsinnaasumillu suliniuteqarnissaq qulakkeersinnaassagaanni, aqqissuussamik malitseqartitsineq najukkanilu naammattunik nukissaqarneq, pingaaruteqarluinarpot. Siusissukkut qisuariarsinnaassagaanni, siunnerfeqarluni pitsaaliuissagaanni nunalu tamakkerlugu eqqortumik nakorsaanissaq qulakkiissagaanni, nukittuumik assigiaamillu nakkutilliineq pisariaqarpoq.

Syphilis

Syphilis sunaana? Syphilis atoqatigiinnikkut tuniluuttartoq, bakterieissamik *Treponema pallidum* patsiseqarpoq.

- **Syphilis qanoq tuniluuttarpa?** Syphilis illersuuteqarani atoqatigiinnikkut kinguaassiuutini imal. taakku eqqaanni qanermiluunniit tuniluuttarpoq.

Iki syphilisimik patsiseqartoq ersittumiissinnaavoq imal. malugineqarsinnaanngitsumiissinnaalluni.

Nappaatip atuunna: Syphilis nakorsarneqanngitsoq immikkoortunut arlalinnut ineriartorsinnaavoq. Aallaqqammut tuniluutiaqaaq. Immikkoortui kingusinnerusut- ilaatigut sianiuteqarfikkut taqatigullu annerusutigit - kingunerluutitaqarsinnaapput.

Syphilis naartunerlu: Syphilis naartunermi imal erninermi meerassamut ingerlateqqinneqarsinnaavoq. Nakorsarneqanngikkuni anaanaasumut meeqqamullu navianaatilimmik kingunerluuteqarsinnaavoq. Nunatsinni naartusut syphilisimut misissortittarput.

Syphilis aamma HIV: Syphilisip ikia HIV-mik tunillatsissinnaanermut aarlerinarnersitsisarpoq. HIV-mik tunillatsissimasuni syphilis sukkanerumik ineriartorsinnaavoq kingunerluuteqarsinnaanerlu aarlerinarnersitsisarpoq.

Tunillatsissinnaanermut qanoq imminut illersortoqarsinnaava?

- Allamik atoqateqaaqqaarninni imal. assigiinngitsunik atoqateqartarninni usuup puua atortaruk.
- Naartoq tunillanneqaaqqunagu naartusut syphilisimut misissorneqartarput.
- Aarlerinataatilmik pissuqarnermi imal. nutaanik atoqateqarnermi akuttunngitsunik misissortittarneq tunillatsissimanerup siusissukkut paasinissaanut iluaqutaavoq.

Syphilis aamma HIV pillugit

Nunatsinni Nakorsaaneqarfiup ukiumoortumik nalunaarusiaa 2024

HIV

HIV sunaana? HIV tassaavoq tappiorannartoq virus timip nappaatinut tuniluuttunut akiuussinnaasusaanik annikillisisartoq.

HIV qanoq tuniluuttarpa? HIV, aakkut, anisuukkut, illissap paanit aniasukkut, anaanaap immuagut — pingaarnertut illersuuteqarani atoqateqarnikkut imal. allat kapuutaannik atuinnikkut tuniluuttarpoq. HIV aamma naartunermi, erninermi milutsitsinermilu anaanaamiit meeqqamut tuniluussinnaavoq.

Nappaatip atuunna: HIV nakorsarneqanngippat AIDS nappaatinut akiuussinnaassutsimik annertuumik sanngiillisisartoq nappaatigineqalersinnaavoq. Nakorsaariaaseq nutaaliaasoq atorlugu HIV-mik tunillatsissimasut sivirusumik pitsaasumillu inuussinnaapput tamatumalu peqatigisaanik allanik tunillaasinnaanerisa aarlerinataa annikitsuararsuulluni.

HIV ulluinnarni: HIV nalinginnaasumik inoqatinik ataatsimooqateqarnermi- soorlu assamminermi, pakkussinermi, quersornermi, tangajornermi, perusuersarfinni imal. nerinermi atortunik paarlaasseqatigiinnikkut tuniluuttanngilaq.

Qanoq illuni tunillatsinnaveersaartoqarsinnaava?

- Allamik atoqateqaaqqaarninni imal. assigiinngitsunik atoqateqartarninni usuup puua atortaruk.
- Kapuutini allanilluunniit allat atoriigaannik atueqinak.
- Naartoq tunillanneqaaqqunagu naartusut HIV-mut misissorneqartarput.
- Aarlerinataatilmik pissuqarnermi imal. nutaanik atoqateqarnermi akuttunngitsunik misissortittarneq tunillatsissimanerup siusissukkut paasinissaanut iluaqutaavoq.

2024-imi syfilisimik tunillatsisimasut

2024-imi syfilisimik tunillatsisimasut 242-it/ inunnut 238-inut agguataarsimasut nalunaarutigineqarput. 2023-imi syfilisimik tunillatsisimasutut 213-it/inunnut 208-nut agguataarsimasut nalunaarsorneqarput. Sisamat 2024-imi tunillatseqqissimapput. Taakkunannga ukiukitsoqanngilaq (15-it inorlugit ukiullit).

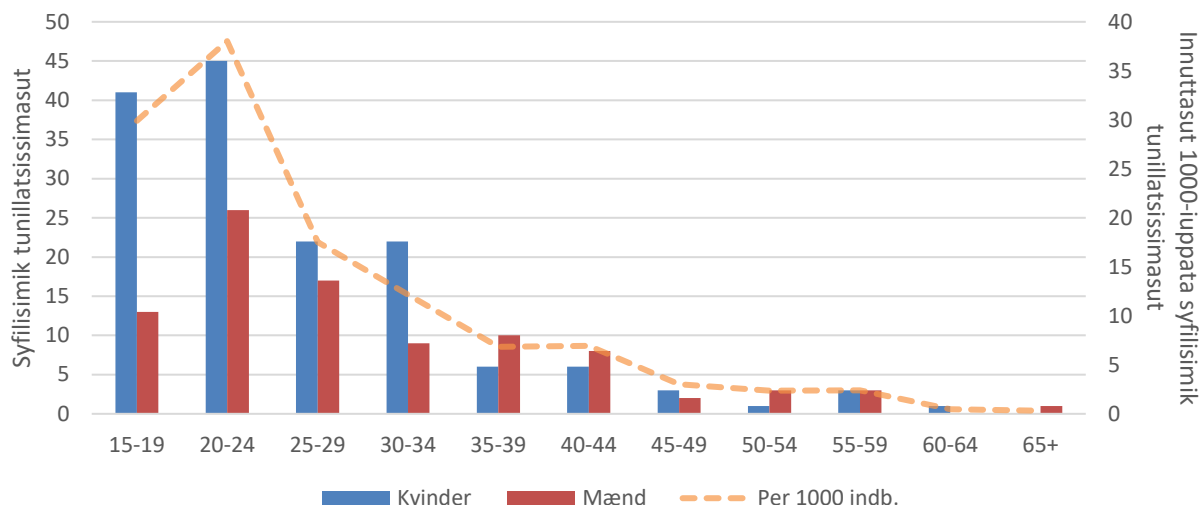
Tunillatsisimasuni 35-it syfilisimik tunillatsinnermi immikkoortumut siullermut suussusersissutaasumik ikeqarput (chanter), ikit taakku amerlanersaat kinguaassiuutiniipput. Arfineq marluk syfilisip immikkoortuisa aappaannut suussusersissutaasumik aniorneqartutut nalunaarnerqarput.

2024-imi syfilisimik tunillatsisimasut- ukiuinut, suaassusaannut sinerissamilu peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuinut agguataarneqarnerat:

Ukioqatigiiaat	Arnat	Angutit	Katillugit	Innuttaasut 1000-iuppata tunillanneqartut
15-19	41	13	54 (22,3%)	30
20-24	45	26	71 (29,3%)	38
25-29	22	17	39 (16,1%)	18
30-34	22	9	31 (12,8%)	12
35-39	6	10	16 (6,6%)	7
40-44	6	8	14 (5,8%)	7
45-49	3	2	5 (2,1%)	3
50-54	1	3	4 (1,7%)	2
55-59	3	3	6 (2,5%)	2
60-64	1		1 (0,4%)	0
65+		1	1 (0,4%)	0
Katillugit	150 (62%)	92 (38%)	242	4

Tabeli 1: 2024-imi Innuttaasut 1000-iuppata syfilisimik tunillanneqartut angutitut, arnanut ukioqatigiiaanullu agguataarneqarnerat.

Ukiunut suaassutsinullu agguataarneqarnertat

Takussutisiaq 1: Innuttaasut 1000-iuppata 2024-imi syfilisimik tunillatsissimasut- angutinit, arnanut ukioqatigiiaanullu naatsorsorneqarnerat. Innuttaasut amerlassusaat Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup ukiup qiteqqunnerani innuttaasut amerlassusaannik naatsorsugaannik tunngaveqarput.

Tabeli 1 takussutissiarlu 1 naapertorlugit 2024-imi syfilisimik tunillatsittut - tamakkerlutik innuttaasullu taama ukiullit amerlassusaannut naleqqiullutik 30%-iisa missaat inuusuttuupput 20-it 24-illu akornanni ukiullit. Amerlanersaasa tullii 15-it 19-illu akornanni ukioqarput. Tamatuma peqatigisaanik arnat 62 %-iullutik amerlanersaapput angutillu 38%-iullutik.

Ukiui agguaqatigiissillugit arnani 26,2-iupput angutinilu 30,5-iullutik- katillugit 27,9.

Pitsaaliuinermit imal. tunillatsissimanermik pasitsaassinermut atatillugu, qitiusumik immikkoortut tamarmik syfilisimut misissortinnissamik neqeroorput. Sulisussaqaarniarnikkut pissutsit annertuumik allanngorarmata, misissuisarnerit ukiup ingerlanerani allanngorarsinnaasaqaat.

	Angutit	Arnat	Katillugit	Innuttaasut 1000-iuppata
Avannaa	10	14	24 10%	2,2
Disko	14	16	30 12%	4,9
Qeqqa	9	15	24 10%	2,6
Sermersooq	45	88	133 55%	5,5
Kujataa	13	16	29 12%	4,8
Katillugit	91	149	240	4,2

Tabeli 2: 2024-imi innuttaasut 1000-iuppata syfilisimik tunillatsissimasut Peqqinnisaqarfiup qitiusumik immikkoortuinut agguataarneqarnerat. Syfilisimik tunillatsissimasutut nalunaarutigineqartuni marlunni sumi najugaqarnerat nalunaarsimanngimmat marluk amigaataapput. Innuttaasut amerlassusaat Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup ukiup qiteqqunnerani innuttaasut amerlassusaannik naatsorsuineranik tunngaveqarput.

Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuinut agguataarineq tunngavigalugu syfilisimik tunillatsissimasutut nalunaarsukkat amerlanersaat Sermersuumeersuupput, taakkulu tunillatsissimasut 55%-erigaat takuneqarsinnaavoq. Innuttaasut 1000-iuppata syfilisimik tunillatsissimasut nunatta sinneranut sanilliullugit Sermersuumi amerlanerunerat- qitiusumik immikkoortut ilaannut sanilliullugit allaat marloriaataat sinnerlugit amerlanerunerat takuneqarsinnaavortaaq.

Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini tallimaasuni tamani syfilisimik tunillatsissimasuni arnat amerlanersaapput. Nalunaarutiginninnermi tunillatsissimasup najugaatut nalunaarsimasooq tunngavigalugu naatsorsuinerup, nunatsinni illoqarfiit ataasiakkaat akornanni syfilisip tuniluunnerata assigiinngissuteqarnera takutipaa. Syfilisimik tunillatsittartut Tasiilami amerlanersaallutik Maniitsumiit 20-eriaammik amerlanerusut takuneqarsinnaavoq. Illoqqarfinnit 13-iusunit tallimat innuttaasut 1000-iuppata nuna tamakkerlugu syfilisimik tunillatsittartunit 4,2-nit amerlanerupput.

Illoqarfik	Amerlassusaat	Innuttaasut 1000-iuppata
Tasiilaq	52	19,9
Aasiaat	30	9,8
Paamiut	11	8,7
Nanortalik	11	7,5
Narsaq	8	5,3
Nuuk	70	3,5
Sisimiut	21	3,3
Qaqortoq	10	3,3
Uummannaq	6	2,7
Ilulissat	14	2,6
Qaanaaq	1	1,4
Upernavik	3	1,1
Maniitsoq	3	1,0

Tabeli 3: Tunillanneqarsimasutut nalunaarutigineqartut najugarisaannut illoqarfinnut, innuttaasut 1000-iuppata amerlanerpaanik tunillatsissimasulinnut immikkoortiterlugit agguataarneqarnerat. Titarnerup tungujortup nuna tamakkerlugu innuttaasut 1000-iuppata 2024-imi syfilisimik tunillatsittartut amerlassusaat takutipaa. Innuttaasut amerlassusaat Kalaallit Nunaanni Naatsorsueqqissaartarfiup ukiup qiteqqunnerani innuttaasut amerlassusaannik naatsorsuinerannik tunngaveqarput.

2024-imi HIV-mik tunillatsissimasut

2024-ip ingerlanerani nunatsinni HIV-mik tunillatsissimasut tallimat nalunaarutigineqarput, taakkulu innuttaasut 1000-iuppata 0,09 -it missigaat. Tunillatsissimasut taakku 25-it 53-illu akornanni ukioqarput, tunillatsinnerullu nalaani agguaqatigiissillugit 40,8-nik ukioqarlutik. HIV-mik tunillatsissimasutut nalunaarutigineqartuni tallimaasuni angutit marluupput arnallu pingasuullutik.

HIV-mik tunillatsissimasut amerlanersaat Kommuneqarfik Sermersuumeersuupput, taakkunannga sisamat tassani najugaqarlutik ataaserlu Qeqqata Kommunianeersuulluni.

Sumi tunillatsissimanermut tunngatillugu inuk ataaseq nunami allami tunillatsissimavoq, pingasullu nunatsinni tunillatsissimallutik. Ataatsimi sumi tunillatsissimaneq nalunaarsimanngilaq.

Qanoq tunillatsissimanermut tunngatillugu inuit marluk suiaaqatiminnik atoqateqarnikkut tunillatsissimapput, marlullu suiaaqatiginngisaminnik atoqateqarnikkut tunillatsissimallutik. Inummi ataatsimi qanoq tunillatsissimaneq nalunaarsimanngilaq.

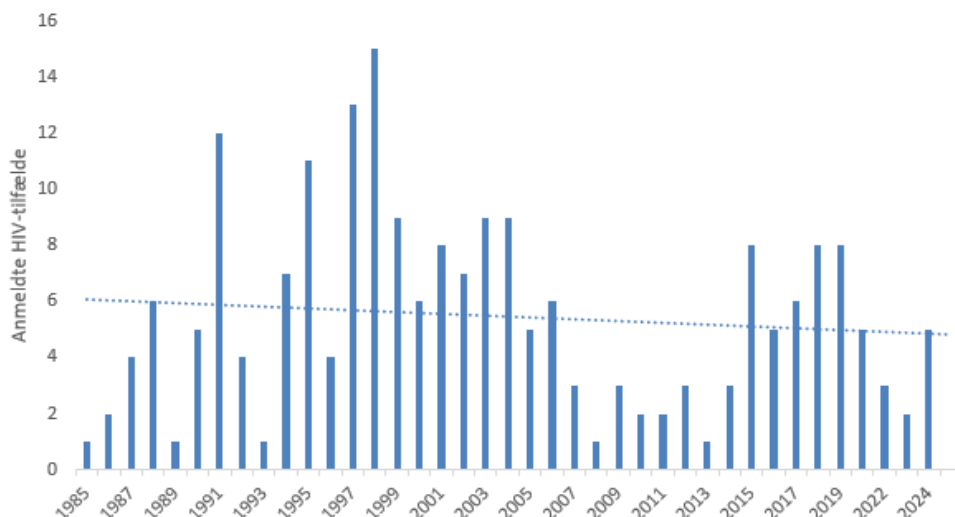
1985-imi nunatsinni HIV-mik tunillatsissimasup siulliup nalunaarneqarneraniit, HIV-mik tunillatsissimasutut nalunaarsukkat 213-iupput. Piffissaq tamakkerlugu tunillatsissimanerup paasineqarnerani ukiui agguaqatigiissillugit 44,2-upput

1985-ip kingorna ukiuni siullerni ikittuinnaat nalunaarneqarput, 1980-ikkulli naajartulernerini pingaartumillu 1990-ikkunni amerleriapiloorput. Piffissami tamatumani ukiumut nalunaarutigineqartartut amerlanersaasut takuneqarsinnaavoq, 1990-ikkullu naalernerini tunillatsissimasunik nutaanik nalunaaruteqartarneq eqqarsaatigalugu annertunerpaalluni.

2000-ikkut aallartinnerini tunillatsittartut nalinginnaasumik ililipput, ukiumiillu ukiumut ineriartorneq allanngorarluni.

Ukiut ilaanni kisitisit qaffasingaatsiartarput, ataatsimulli isigalugit 1990-ikkunniit ikinnerullutik. Ukiuni kingullerni allanngorarnerat takuneqarsinnaavoq nalunaarsukkalli ukiut qulikkaar siuliinut sanilliullugit ikinneruleriartorlutik.

Ataatsimut isigalugit ukiuni qulikkaar tulliuttuni sisamani ineriartorneq HIV-mik tunillatsissimasut kigaatsumik ikiliartornerannik tikkuussivoq.

Takussutissiaq 2: 1985-imiit 2024-imut ukiumut HIV-mik tunillatsissimasut nalunaarutigineqartut. Napasut ukiumut nalunaarutigineqartut amerlassusaat takutippaat, titarnerullu kipisaqattaartup piffissami pineqartumi pingaarnertut ineriartorneq takutippaat.

Isummersorneq

Syfilisimik tunillatsissimasut 2023-imut sanilliullugit ukiunilu kingullerni qulini amerlipput. 2015-imiit innuttaasut 1000-iuppata tunillatsissimasut ataatsip missaanniit sisamat sinnilinnut amerlipput—ukiuni qulikkaani ataatsini sisamariaammik amerlillutik. Nalunaarutiginnittarnerup ukkanneqarnerulersimanera nalunaarutigineqanngitsullu nalornissutaanerata taama ineriartornermut patsisaasut ilagisinnaavaat, amerlineralli innuttaasuni syfilisip tuniluuttuarneranik tikkuusivortaaq.

Piffissami tamatumani HIV-mik tunillatsittartut ineriartornerat aalajaannerujussuuvoq. 2024-imi tunillatsissimasut tallimat (innuttaasut 1000-iuppata 0,09-it) nalunaarneqarput. Taanna syfilisimut sanilliullugu annikinneralaarsuuvoq, HIV-ip 1980-ikkut qiteqqunneranniit tunilatsittartut nalinginnaasumik kigaatsumik ikiliartornerannik takutitsivoq. Taamaakkaluaq nutaanik tunillatsittoqarnerata, nunatsinni HIV-ip sulit tuniluunnera eqqumaffigineqarnissamillu piumasaqaatitaqarnera, takutippaat.

Ullumikkut syfilis nuna tamakkerlugu tuniluuppoq, pingaartumillu inuusuttut akornanni atugaalernera ernumalersitsivoq. 2024-imi tunillatsissimasut 20-it 24-illu akornanni ukiullit tunillatsissimasut pingajorarterutaat pallingajappaat, 15-iniillu 19-inut ukiullit tallimararterutaat sinnilaarlutik amerlassuseqarlutik. Danmarkimi pissutsinit allaaneroqalutik syfilisimik tunillatsissimasut amerlanersaat angutaapput 30-it 39-illu akornanni ukiullit. Tamatuma peqatigisaanik syfilisimik tunillatsissimasut agguaqatigiissillugit Danmarkimut sanilliullugit nunatsinni ukiukinnerupput, innuttaasullu amerlasusaannut naleqqiullugit syfilis nunatsinni inituneroqaluni.

HIV-mik tunillatsissimasuni allatut isikkoqarpoq. 2024-imi tunillatsissimasut tallimat angutaallutillu arnaapput, tunillatsinnerit sumilu najugaqarneq assigiinnatik. Ataatsimulli katillugit ikeqimmata, qitiusumik immikkoortuni assigiinngissutaasut suussusersineqarsinnaanngillat, syfilisituullu nunap immikkoortuisa ilaanni amerlanerusanngillat.

Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini syfilisimik tunillatsissimasut assigiinngissutaat ilaatigut sulisussaaleqisarnermik, tunillatsissimasinnaasunik paasiniaarnerit nakorsaanerillu pitsaassusaanut sunniuteqarsinnaasumik, taamaalillunilu tunillatsissimasunik ikinaaraluni missingersuinerimik patsiseqarsinnaavoq. Tunillatsissimasinnaasunik pasiniaanerup nappaammillu suussusersiniarnerup paasilertorumaanera patsisaallutik, ilaatigut qitiusumik immikkoortut akornanni syfilisimik nalunaarutiginnittarnerup eqqortuuneranik uppersaanissamut, pitsaassutsimik misissuinissamut imal. ikorfartuinissamut ikiortissarsiortoqarnissaa pisariaqarsinnaasarpog. Tamatuma nassatarisaanik tunillatsissimasup sumi najugaqarneranut sumilu nalunaarutigineqarneranut tunngatillugu naatsorsuutigineqarsinnaasumik assigiinngissuteqartarpoq. Innuttaasut Nuup avataaneersut nalunaarutigineqartut 15%-iisa missaat, Nuummiit nalunaarutigineqarput. Tunillatsinnermi sumi najugaqarneq tunngavigalugu immikkoortiterinerup, illoqarfinnut allanut sanilliullugu Tasiilami syfilisimik tunillatsissimasut malunnaatilimmik amerlanerunerat (innuttaasut 1000-iuppata 19,9-ullutik) takutippaa. Tulliuvoq Asiaat (innuttaasut 1.000-iuppata 9,8-llutik). Nuuk illoqarfik angigaluarluni innuttaasut 1000-iuppata nuna tamakkerlugu agguaqatigiissitsinermi ikinerullutik 3,5-iupput.

HIV-mut tunngatillugu ukiumut tunillatsittut ikinnerat, Peqqinnissaqarfiup qitiusumik immikkoortuini taamaaqataanik naliliinissamut tunngavissiiingilaq, tunillatsissimasutulli nalunaarutigineqartut HIV-ip suaassutsit, ukiut qanorlu tunillatsissimaneq akimorlugit sulitunilunna takutippaat. Nappaatip inummiit inummut tuniluuttarnera, kinguaassiuutitigut pissusilersorneq aarlerinaatillu allat pillugit paasissutissat amigaateqarnerisa, syfilisimik HIV-millu tunillatsittartut ineriartornerisa sukumiinerusumik nassuarnissaa ajornakusuulersippaat. Taamaattorli pitsaaliuinerimik, paasititsiniaanernik siusissukkullu nappaammik suussusersinissamik pingaartitsinissap sulit pisariaqarnera ersarippoq. Syfilisimut tunngatillugu tamanna inuusuttunut sumiiffinnullu annertuumik tuniluuffiusunut- soorlu Tasiilamut Aasiannullu immikkut atuuppoq. HIV-mut tunngatillugu suliniuteqarnissami tunillatsittut ikinnerat, misissuiuarnissamik, tunillatsissimasinnaasunik paasiniaanissamik piffissaagallartillugulu iliuuseqarnissamik attassiinnarnissaq pineqarpoq. Pitsaaliuinerimut atatillugu iliuusissanik siunnerfiliisinnaanissamut Peqqinnissaqarfimmilu nukissanik kinguneqarluartussamik atuisinnaanissamut, nappaatini taakkunani marlunni paasissutissat qaffasissumik pitsaassuseqarnerat aalajangiisuusaaq.

Nils Skovgaard/Paneeraq Noahsen